

jeziku in veliki plastiki. Vredno bi bilo, da si gospod pisatelj vzame čas in nam iz tega skiciranega gradiva ustvari velik roman, čigar ozadje bi bilo divjanje kuge v l. 1645.

Pugljeva novela „Gregor“ je prijetno in spretno pisana in kaže vse tiste vrline našega pisatelja, ki sem jih v tem listu skušal orisati o priliki nedavno izišle njegove knjige „Mali ljudje“. Pugljevi Dolenjci niso votle in puhle figure, kakršnih srečavamo v našem mlajšem slovstvu toliko, ampak so iz življenja vzete žive osebe, pristni Dolenjci, ki jim govorica po vsej naravi ne teče nič drugače, nego tistim dobrovoljnim in šegavim ljudem, ki jih srečavamo po dolenskih vaseh in cestah. Brez dvoma je Pugljev „Gregor“ najboljši beletristični spis, kar nam jih je „Matica“ podala letos. Prigovor, da je morda premalo utemeljeno, kako to, da komedijantje deklico kmetu prepuste tako brez večjega odpora, ni tako tehten, da bi mogel zmanjšati vrednosti te čedne novelice.

Fr. Kobal.

Slovanski spomini in jubileji. Izdaje Matica Slovenska. I. zvezek. Uredil dr. Fr. Ilešič. V Ljubljani 1911. V. 8°. 138 str.

Knjižica obsega devetero črtic. V prvi je M. Pleteršnik na tesno očrtal življenje in delovanje profesorja Šumana (1836—1908), soustanovitelja „Slovenske Matice“; potem razpravlja Stj. Radić v hrvaščini o velikem Gogolju, ki ga je kritika nazivala nekoč čudaka, danes pa ga smatra za — čudo. Prvi del se naslanja izvečine na ostroumnega Merežkovskega, ki je ob Gogoljevi rojstveni stoletnici (1909) pokazal na bistvene poteze tega čudovišnega genija: odpor proti prepametni sredini, družabni povprečnosti. Tragedijo je videl „oče ruskega realizma“ v odsotnosti vsake tragičnosti. Vrlo zanimivo se čuje, kako se je iz veseljaka-mistika (Zwei Seelen wohnen, ach, in meiner Brust!) razbohotil poslednji do usodne stopnje pod vplivom izpovednika, ki je gnjavil in davil mračnega poeta s svojim asketizmom, dokler ni sežgal rokopisov ter takorekoč umrl od glada. Samostojnejšo drugo polovico tvorijo pretežno citati iz „Mrtvih duš“ — cel šopek istinitih vseslovanskih hib in slabosti.

V nekoliko satiričnem tonu se razvija poučno-tendenčna dr. Ilešičeva razprava o srbskem prosvetitelju Dositeju Obradoviću († 1811), čigar mladostno navdušenje za mučeništvo in puščavništvo bi znalo komu vzbuditi nedolžne, toda ljubke spomine izza otroških let. Prijetno je popisano klativiteško potovanje ubeglega mladega meniha po celi Evropi ter plemenito delovanje dozorelega moža samouka, ki se je bil izprevergel v gorečega prosvitljenca Jožefovega kova in žrtvoval vse sile v prid narodove izomike. Sledi prevod Máchove (1810—36) najboljše lirsko-epske pesmi „Maj“ — njen lesk je sicer prevlekla patina časa, a ženket je še zmerom pristen in bi utegnil ugajati sanjarskim dušam — in g. prevajalec dr. Ivan Lah je posvetil primerne vrstice rano ugaslemu meteorju češke romantike. Nato podaja g. dr. Maretić dokaj živahno glavne vrline in pomen Leva Tolstega (1828—1910): občuduje ne toliko izvirnost misli, kolikor iskreno prepričanje in ogenj, s katerim je oznanjal jasnopoljanski modrijan svoje nazore. Sestavek seveda ne utaji, da je le — slavnosten govor.

Posebno temeljiti, simpatično pisani sta dr. Grabowskega študiji — poslovenil Voj. Molè — o Elizi Orzeskowi (1842—1911) in Mariji Konopnicki (1846 do 1910). Natančno je obdelal znani Poljak njun razvoj, raznovrstne vplive, značilne ideje njune slovstvene zapuščine ter poudarja vrednost obeh pisateljic za domovino in svetovno književnost. Slednjič govori dr. M. Potočnik o vrlinah zgodovinarja in narodnega vzgojitelja profesorja Josipa Apiha (1853—1911) z odkritim prizna-

njem, kakor bi ga bil zmožen učenec napram vzornemu učitelju, g. dr. Plešič pa končuje z nekrologom na zaslužnega politika in pisatelja dr. Josipa Vošnjaka (1834—1911).

Vobče se lahko trdi, da so članki in skice v sorazmerju z razsežnostjo dovolj posrečeni in umestni ter bodo zanimali izobraženstvo. O izčrpanosti temat naj sodijo poklicanejši; mestoma bo dvojezičnost motila puristovo uho. Ker so tuja imena dosledno nedotaknjena, naj bi bil še Chelčický (n. Helčicki, str. 71), „ta najgenijalnejši filozof svojega veka“, ohranil svoje.

A. Debeljak.

Dinko Šimunović, Tudjinac. Pripovijest. Izdala Matica Hrvatska i Slovenska. U Zagrebu 1911. 8°. 192+IX str.

S Šimunovićevim „Tudjincem“ nista imeli posestrimi Matici srečne roke. Namen teh skupnih publikacij je vendar spoznavanje knjištva in življenja sosedov, nekako zblizanje bratov v duhu. A kje, se prašam, naj iščem med nami ljudi, ki bi utegnili prebrati teh dolgih, predolgih 192 strani do konca? Par literatov bo prerezalo knjigo do srede, kak kritik se bo pretolkel do tretjine, povprečnemu Maticarju (slovenskemu mislim) pa bo markirala na polici Ilirijo zaprašeno. To bo efekt tega naivnega frčkanja z idejami, tega vrazêrskega zanešenjaštva, zaljubljenega vase in v svojo doktrino, ki se otreša s krilečimi kretnjami treznega, realnega kriticizma.

Dar dara gleda: naše „Cvetje“ so nam vrnilo Hrvatje s svojim „Tudjincem“. Ostal nam bo tuj. Zakaj tako dolgočasne povesti že davno nisem imel pred seboj. Opisi — opisi — opisi. Drugi bolj razblinjen od prvega, tretji manj interesanten od drugega, a malokateri po pravici na svojem mestu. Karakterizacija oseb in razmer je blede, brez umetniške sugestivnosti, usoda teh ljudi ti ostane mrtva afera. Majava zgradba z neorganičnim mešanjem realitike in romantike ne kaže niti okusa, kamoli individualnost avtorja. Že mogoče, da je Šimunović v drugih svojih delih uspel, že mogoče, da je „Mrkodol“ reprezentativnejši, ali z „Mrkođolom“ ni dokazan „Tudjinac“.

Oton Župančič.

Antun Kovačić, U registraturi. Roman. Zagreb 1911. Izdala Matica Hrvatska U Zagrebu. 8°. 498 str.

Matica Hrvatska je izdala roman leta 1888. umrlega pisatelja Kovačića „U registraturi“ kot ponatis iz „Vienca“ in ga v zelo okusni opremi poklonila svojim članom. „U registraturi“ je najboljšo delo Kovačićevo, v njem je hotel pisatelj utelesiti in koncentrirati svojo silo, svoj jaz. Delo je zamišljeno v velikem obsegu, v širokih dimenzijah in bilo bi naj kakor zrcalo, v katerem reflektirajo žarki socialnega življenja, zlivajoči se v gorišče ene same osebnosti. Na značaje in dogodke je nanešeno toliko barv, ki se stopnjujejo v vsi pestri interesantnosti od rahlih, nežnih polsenc prav do skrajne, banalne kričavosti; epizode, ki gibljejo dejanje, beže mimo in se prelivajo druga v drugo z neskončno neverjetnostjo kakor v kinematografu. Končno pa se zazdi človeku, da je preveč, preveč vsega tega. To je tudi vrlina in obenem slaba stran dela. Kompozicijske hibe so razvlečenost, prevelika dolžina, razne romantične ekstravagance, neverjetnosti nekaterih značajev. Vsekakor se pozna pisatelju, da je tudi njega dosegel val tistega kipečega morja, ki se je razlilo koncem minolega stoletja preko Evrope, koder so se oglašali signali: verizem, naturalizem, satanizem, — devize, ki za nas dandanes nimajo nikakršne privlačnosti več. Delo pa bo kljubovalo bodočnosti s svojo klasično lepoto slikanja, iskreno resničnostjo, dosledno neizprosnim realizmom tako, da se bo brezdvomno dvigalo nad površje vsakdanje literature.